УДК [373.3.091.33:004]:78
Поплавська Ю.О. Творче використання вчителем комп’ютерних засобів у процесі викладання музичної грамоти в початковій школі //Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. - №15. - Вінниця: ВДПУ, 2005.- С.48-50. (0,3 д.а.) **ВАК**

Автор

Поплавська Ю.О.
Поплавская Ю.А.
Poplavska Iuliia

Назва

Творче використання вчителем комп’ютерних засобів у процесі викладання музичної грамоти в початковій школі

Творческое использование учителем компьютерных средств в процессе преподавания музыкальной грамоты в начальной школе

The creative use by the teacher of the computer facilities during teaching of musical literacy in primary school

Ключові слова

Творчий підхід, початкова школа, музичне мистецтво, комп’ютерні засоби, музична грамота
Творческий подход, начальная школа, музыкальное искусство, компьютерные средства, музыкальная грамота
Creative approach, primary school, musical art, computer facilities, musical literacy

У статті обґрунтовується необхідність творчого використання вчителем засобів комп'ютера в процесі викладання музичної грамоти в початковій школі, а також розглядаються методичні резерви роботи з комп'ютерними навчальними програмами на уроці музики.

В статье обосновывается необходимость творческого использования учителем средств компьютера в процессе преподавания музыкальной грамоты в начальной школе, а также рассматриваются методические резервы работы с компьютерными обучающими программами на уроке музыки.

The article substantiates the necessity of creative use by the teacher of the computer facilities during teaching of musical literacy in primary school, as well as methodical reserves of work with computer training programs on the music lesson are considered.

ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ВЧИТЕЛЕМ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні наукові підходи до організації навчально-виховного процесу в умовах початкової школи вимагають великих творчих зусиль вчителя у викладанні мистецьких знань, зокрема, основ музичної грамоти. Адже музичний тезаурус як сукупність художніх знань у галузі музичного мистецтва має величезний стимулюючий вплив не лише на музичні здібності учнів, музичну пам'ять і мислення. Відомо, що музична обізнаність вдосконалює загальну сенсорну сприйнятливість дитини, спонукає до творчої самореалізації і самовдосконалення у різних галузях науки і культури, розширює можливості цілісного осягнення життєвих явищ. Тому творче використання вчителем цікавих форм і методів у процесі опанування музичної грамоти молодшими школярами і одночасно творче її застосування школярами в різних видах духовно-практичної діяльності є важливим завданням сучасної школи.

Проблемам пошуку цікавих творчих прийомів і методів навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку присвячені праці Г.Ващенка, Л.Венгера, Л.Божович, В.Давидова, Д.Ельконіна, Н.Менчинської В.Сухомлинського, К.Ушинського та багатьох інших педагогів, у дослідженнях яких доведено, що вчитель має використовувати весь арсенал виховних засобів для інтенсивного креативного становлення дітей. Мистецтво вчителя видатний педагог Г.Ващенко вбачав у формуванні в дитини широкого наукового світогляду і розвитку творчих здібностей. Керуючись досвідом великих майстрів і добираючи відповідні методи виховання, наголошував видатний педагог, треба увести учня у всі моменти творчості, такі, як вибір теми, збирання матеріалу, фіксація його, саме творення мистецьких типів, мистецьке експериментування і т. ін. [1:388].

Значний внесок у педагогічну теорію і практику належить зарубіжним вченим-педагогам, музично-педагогічні концепції яких спрямовані були на розвиток творчих здібностей дітей, стимулювання їхньої уяви і фантазії, художньо-пізнавальної діяльності (Е.Жак-Далькроз, З.Кодай, К.Орф, Ш.Судзукі, Б.Трічков). У формуванні творчого потенціалу дітей зарубіжні педагоги здебільшого застосовували як „евритміку" (Е.Жак-Далькроз), так і гру на сольних інструментах, зокрема, скрипці (Ш.Судзукі) та колективне інструментальне музикування (К.Орф) тощо. Основним педагогічним принципом К.Орфа стала творчість дітей у процесі „елементарного музикування". „Ким би не стала у подальшому дитина - музикантом чи лікарем, вченим чи робітником, завдання педагогів - виховувати у ній творче начало, творче мислення", - відзначає Орф і, продовжуючи свою думку, підкреслює, що прищеплене бажання і уміння творити позначаться на будь-якій сфері майбутньої діяльності дитини [6:28].

Питання творчого розвитку учнів засобами музики розглядали у своїх теоретично-методичних працях Б.Асаф'єв, Л.Баренбойм, Н.Ветлугіна, Л.Дмитрієва, Д.Кабалевський, Л.Масол, Г.Рігіна, О.Ростовський, О.Рудницька, Л.Хлєбнікова, та ін.). Особливе місце серед музично-педагогічних надбань XX століття посідає педагогічна система Б.Яворського, в якій викристалізувалися основні напрямки і прийоми розвитку дитячої творчості, що полягали у вихованні музично-образного синкретичного мислення, пластичних навичок дітей, імпровізації і створенні власних композицій. Розвитку дитячої творчості, на тверде переконання педагога, сприяла чітка постановка творчих завдань. Вирішення кожного творчого завдання ставило перед учнями проблему вибору засобів її розв'язання, і тут, власне, починався процес творчості, який полягав у зіставленні, аналізі, конструюванні [4:117].

Використання творчого потенціалу фольклору, хорового співу, елементів хореографічного мистецтва в музично-виконавській діяльності дітей стало педагогічним кредо вітчизняних педагогів-музикантів (В.Верховинця, Ф.Колесси, М.Лисенка, М.Леонтовича, С.Людкевича, К.Стеценка). Спроби

творчості, як підкреслював у своїх методичних працях М.Леонтович, надають дітям великого морального задоволення. Учні, віддаючи навіть години свого відпочинку для музики, з великою приємністю працювали над музичними речами. А в очах школярів світилася радісна гордість людини-творця [3: 95]. Вивчаючи творчі можливості різних видів музичної діяльності в сучасній початковій школі, можна засвідчити, що до цього часу залишається недостатньо вивченою проблема творчих перспектив такого виду музичної діяльності, як вивчення дітьми музичної грамоти. Тому метою статті є висвітлення методичних резервів підготовки вчителя до творчого викладання музичної грамоти в початковій школі.

Оцінюючи сьогодні стан викладання музики в початковій школі ми змушені констатувати той факт, що на уроках вчителі нерідко самі є авторами і режисерами формального підходу до опанування школярами музичними знаннями. Не володіючи повною мірою сучасними методами навчання музики, не намагаючись творчо переосмислити навчальний матеріал, учитель „формує", байдужого, відстороненого від цікавої діяльності учня-споглядача, який мляво включається у процес навчання музики, з неохотою виконує музичні завдання, а вивчення музичної грамоти для учня початкових класів є нецікавим і нудним заняттям.

Тут дуже рельєфно виступає одна з найбільших проблем суб'єкт-суб'єктних відносин учителя і учнів у процесі музично-естетичної роботи. З одного боку - учень, налаштований на поверхове, незацікавлене, нічим невмотивоване, вимушене сприйняття музично-теоретичного матеріалу, з іншого - вчитель, який часто не здатний зацікавити музикою, неспроможний використати широкий спектр творчих можливостей музичного мистецтва з його безприкладним інтонаційним, гносеологічним і психологічно-фізіологічним впливом на особистість дитини.

Можна зробити висновок про те, що проблема млявого освоєння дітьми музичних знань бере свій початок від недостатньої професійної музично-педагогічної підготовки вчителя. Майбутній учитель повинен бути активним

творцем-інтерпретатором на ниві початкової музичної освіти, він має творчо застосовувати ефективний технологічний арсенал педагогічних засобів і методів навчання дітей музичної грамоти. Це дозволить на високому рівні вирішувати завдання музично-естетичного розвитку молоді.

Подолати певну пізнавальну інертність школярів на уроках музики, пробудити у малят зацікавленість самим процесом опанування музичними знаннями і безпосереднього практичного їх застосування у різних видах музичної діяльності сприятиме творче використання вчителем сучасних комп'ютерних технологій.

Дослідження вчених доводять, що комп'ютер не є ординарним дидактичним засобом і що за своїм значенням він знаходиться на передових позиціях серед різних нетрадиційних підходів до організації навчального процесу, він збагачує і емоційно забарвлює процес засвоєння знань, створює можливості для всебічного розвитку особистості. Комп'ютери суттєво змінюють всю систему навчання музики у початковій школі. Навіть саме слово "комп'ютер", на думку вчених, заключає в собі магічну та виняткову силу, що притягує будь-якого учня і зацікавлює характером подачі музичної інформації. „Школярі багато чують про чудові можливості комп'ютерів і уявляють, що це маг і чарівник, здатний увійти в їх життя та змінити його на краще", - слушно зауважує Р.Гуревич [2:29]. Тому не викликає заперечень необхідність використання сучасних комп'ютерних засобів в умовах початкової школи. Великі можливості комп'ютера, зокрема, комп'ютерних навчальних програм можна використати і у вивченні учнями початкових класів музичної грамоти.

Визначальним моментом у використанні можливостей комп'ютера у процесі опанування учнями музичними знаннями має бути наявність в сучасній початковій школі відповідної матеріально-технічної бази, тобто поява тих самих комп'ютерів і відповідних навчальних музичних програм, що забезпечують одночасний доступ багатьох школярів (цілого класу) до інформаційних ресурсів.

Комп'ютерні навчальні програми можуть бути застосовані у процесі різних видів музичної діяльності учнів: як для організації сприймання (слухання) музики, вокально-хорової діяльності, інструментального музикування, так і для вивчення музичних явищ, засобів музичної виразності. Саме поняття „музична грамота" трактується як система музичних знань або початкових відомостей про музичні явища і об'єкти, елементи музичної мови, що викладені в доступній формі і пов'язані у практиці навчальних закладів з одночасним розвитком музично-слухових уявлень, ладового, інтонаційного, ритмічного чуття. Комп'ютерні навчальні програми, що використовуються на уроках музики, дають можливість продуктивно об'єднати музичну грамоту із сольфеджіо, що включає у себе як теоретичні, так і практичні форми роботи. В результаті діти опановують складні елементи музичної мови, вчаться оперувати „будівельним матеріалом" музики у процесі музичної діяльності.

Як показує досвід, використання комп'ютерних навчально-розвивальних програм зумовлює вагомі позитивні результати у вивченні музики. Такими навчальними програмами з музики є мультимедійні навчальні програми, підготовлені творчим об'єднанням New Media Generation (1997): „Музичний клас"(музична грамота); навчально-розвивальні програми для учнів початкових класів, що ознайомлюють з творчістю композиторів „П.І.Чайковський", „М.П.Мусоргський " та інші. КНП мають на меті не лише дати необхідну інформацію з основ музичної грамоти, запропонувати відомості про композиторів та їх твори, але й забезпечити школярів відповідним слуховим матеріалом, розвинути музичні здібності, сформувати музично-слухові уявлення дітей, у цілому виховати музичну культуру і творчу активність учнів.

Комп'ютерна музична інформація за своїми якостями і можливостями може бути різноманітною. Навчальні програми дозволяють пропонувати учням репродукції картин видатних художників, тематичні малюнки, схеми, таблиці, наочно представлені звукоряди, мелодичні і гармонічні сполучення. Така комп'ютерна наочно-слухова інформація використовується вчителем до певних

теоретичних тем з музичної грамоти. Дуже важливо при цьому, що комп'ютерні засоби облаштовано динаміками і досконалими звуковими картами з безмежними динамічними і тембровими можливостями, що забезпечує фонічне оформлення кожної теми з транслюванням будь-якого музичного фрагменту до неї. Без такої звукової інформаційної палітри комп'ютерні навчальні програми з музики просто неможливі.

Комп'ютерні навчальні програми з музичної грамоти мають також графічні і нотні можливості для сольфеджування і моделювання звукового музичного матеріалу. Використовуючи завдання на опанування дітьми нотного запису, вчитель має можливість урізноманітнити один з важливий видів музичної роботи - сольфеджування (італ. solfeggio, від назв муз. звуків соль і фа). Моделюючи запропонований нотний матеріал, школярі вчаться: 1) співати звукоряди і мелодії з вимовою назв звуків, виконувати співацькі вправи; 2) вправлятися в записі музичних диктантів; 3) вчитися здійснювати слуховий аналіз запропонованого музичного фрагменту. Навчальна робота з музики на базі КНП являє собою логічний комплекс послідовних вправ і використовуються вчителем у взаємодії із традиційними навчальними методиками. В результаті робота по засвоєнню основ нотної грамоти стає для учнів цікавою і захоплюючою.

У комп'ютерних навчальних програмах закладено також резерви системного контролю за засвоєнням мистецьких знань школярами. Тут пропонуються завдання з переважним вибором відповіді у формі: "запитання - кілька варіантів відповідей", що розширює спектр тестових технологій оцінювання знань. Таким чином забезпечується зворотний зв'язок та контроль за процесом засвоєнням музичних знань дітьми на уроці музики. Так формуються пізнавальні інтереси дітей, що позначається на ставленні до навчання учнів у цілому. Головною позитивною ознакою сприймання і засвоєння школярами музичної інформації в процесі комп'ютерного навчання є забезпечення сприятливих умов для виявлення як індивідуальних творчих можливостей дітей, так і здатності їх виявляти себе у різних колективних формах навчальної

діяльності. Такий спектр дидактичних, розвивальних та виховних перспектив комп’ютера створює насправді чудові умови для навчання молодших школярів музики.

Як висновок, слід зазначити, що комп'ютер як могутній механізм для обробки і транслювання різноманітної музично-слухової та музично-теоретичної інформації, може ефективно увійти в існуючу технологію навчання музики, стати її стимулюючою методичною ланкою, на основі якої можна впроваджувати нові технології, прийоми музичного навчання та виховання дітей. При цьому вчителю потрібно пам’ятати, що ні в якому разі не можна автоматично перекласти методичний та практичний досвід учителя і застосування традиційних прийомів навчання на такий принципово модернізований засіб як комп’ютер.

Відповідно до завдань реформування початкової освіти, майбутній учитель музики повинен узяти на себе функції підтримки та допомоги учням у їхньому музичному навчанні, творчому розвитку, створювати школярам сприятливу атмосферу для самостійного оволодіння музичними знаннями. Виконуючи в початковій школі функції музичного керівника і наставника, вчитель має залишатися взірцем у доборі шляхів мистецько-творчого самовдосконалення учнів комп’ютерними засобами відповідно до індивідуальних потреб, музичних задатків та здібностей дітей.

Література:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. - Видання перше. - Київ, Українська видавнича спілка, 1997. - 441с.
2. Гуревич Р.С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти: Методичні рекомендації для педагогічних працівників. - Вінниця: ВДПУ, 1999. - 30с.
3. Леонтович М.Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. – К., 1989. - 136с.
4. Морозова С.Н. Основные направления и приёмы развития детского творчества в педагогической деятельности Б.Л.Яворского и его учеников //Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия /Сост. О.А.Апраксина. - М.: Просвещение, 1990. - 207с.

5. Штепа В. Комп’ютерні навчаючі програми на уроках музики в 5-7 класах // Комп’ютер у школі та сім’ї. – К., 1999. - №3. – С. 33-37.
6. Элементарное музыкальное воспитание по системе Карла Орфа /Под ред. Л.Баренбойма. – М., 1986. - 361.